

## KUR'ÂN VE KIRAAT EĞİTİMİ MÜFREDAT ÇALIŞTAYI

**F. Asiye ŞENAT KAZANCI**

Yard. Doç. Dr., S. Ü. İlahiyat Fakültesi

Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmî Anabilim Dalı

Tefsir bilim dalının bir alt başlığı olarak yapılandırılmış bulunan ve şu ana kadar Tefsir adının yanında ama parantez içinde varlık gösteren<sup>1</sup> kıraat, bu kullanımla İlahiyat fakültelerinde gelenekli bir ilim dalını temsil etmekten çok, Kur'ân Okuma ve Tecvidi dersinde yürütülen faaliyetlerin genel çatısı olarak işlev görmektedir. Son zamanlarda meydana gelen iki önemli gelişme, hem bu yapılanmanın hem de ders içeriğinin yeniden ele alınmasını zorunlu hale getirdi: Önce, Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kıraat Anabilim Dalının kurulması, ardından da Kur'ân Okuma derslerinin dört dönemden sekiz döneme çıkarılması, bu dersin amacından müfredatına her konunun yeniden düşünülmesini gerektirdi. Aslında uzun zamandır değişik mahfillerde dile getirilen "müstakil bilim dalı" meselesi, 2009'da Erzurum'da gerçekleştirilen Tefsir ABD koordinasyon toplantısının ana gündem maddesiydi. Neredeyse eşit oranda hoşnutluk ve hoşnutsuzluk yaratan konu, geniş katılımlı tartışmalar yapılmadan uygulamaya kondu. Geçen zaman içinde prosedürü tamamlayıp YÖK'e başvuran fakülteler, projeyi hayata geçirmiş oldu. Hal-i hazırda müstakil bilim dalı kararını her fakülte kendisi almakta ve uygulamaktadır. Bu nedenle şu an resmen bu ayrımı gerçekleştirenler olduğu gibi, prosedürü tamamlamaya çalışanlar da, bu konuyu hiçbir şekilde gündemine almamayı kararlaştıran fakülteler de vardır. İşte tam bu atmosferde Kur'ân ve Kıraat Eğitimi Müfredat Çalıştayı, ciddi bir ihtiyaca cevap verme amacıyla 16-17 Nisan tarihlerinde İstanbul'da toplandı. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmî Anabilim Dalı, Ensar Vakfı, Değerler Eğitimi Merkezi ve Kur'ân 1400 Platformu öncülüğünde gerçekleştirilen program, kıymetli ve ufuk açıcı sunum ve tartışmaların yaşandığı bir zemin oluşturdu. Aşağıda bu toplantıda dile getirilen konular, ana başlıklar halinde özetlenmiştir.

Ensar Vakfı Genel Merkezi'nde gerçekleştirilen çalıştayın açılış oturumu, Fatih Okumuş'un Kur'ân tilavetiyle başladı. Ardından söz alan Düzenleme Kurulu Başkanı Doç. Dr. Abdullah Emin Çimen, müfredatın yeniden belirlenmesine duyulan ihtiyaçla birlikte İLİTAM öğrencilerinin Kur'ân dersindeki sorunlara değindi. Kur'ân öğretimi yapılacak sınıfların mevcudunun tıpkı dil öğretiminde oldu-

<sup>1</sup> Resmi yapılanmada Kur'an-ı Kerim derslerine giren hocaların çalışma birimi şu şekilde ifade edilmektedir / edilmektedir: Tefsir ABD (Kıraat).

ğu gibi 25 kişinin üzerine çıkmaması gerektiğine dikkat çekti. Hem dersin sekiz dönemde okutulacak olmasının, hem de Diyanet Müfredatının değişmesinin böyle bir çalıştayın toplanmasını zorunlu hale getirdiğine dikkat çeken Çimen, Kur'ân tarihine ait konuların da yeni bilim dalının kapsamında olması gerektiğini ifade etti. Uzun yıllardır Kıraat dersi okutan, bu vasfıyla öne çıkan hocaların bir şekilde üniversite çatısı altında tecrübelerini yeni nesillere aktarmalarının yolunun bulunması gerektiğini sözlerine ekledi. Abdullah Çimen, mümkün olan en kısa zamanda Kur'ân Okuma ve Kıraat İlmî Anabilim Dalı'nın ilk koordinasyon toplantısının gerçekleştirilerek geleneksel hale getirileceğine dikkat çekerek sözlerini tamamladı.

Bir diğer ev sahibi Ensar Vakfı Başkanı Cenk Dilberoğlu ise çalıştayı öneme dikkat çekerek, vakıf olarak yaygın ve örgün din eğitimini desteklemek amacıyla geliştirdikleri projeleri hatırlattı. Kur'ân 1400 Platformu Başkanı Ahmet Şişman da uzun yıllar başkanlığını yürüttüğü Ensar Vakfı'nın din öğretiminin bir alt başlığı olarak özellikle Kur'ân öğretimine verdiği desteğe dikkat çekerek İlahiyat Fakültesi öğrencilerine ilave Kur'ân dersi verdiklerini, bu dersin İmam Hatip Liselerinde de daha verimli geçmesi için projeler geliştirdiklerini kaydetti. Kur'ân konulu internet sitesi kurduklarını da haber veren Şişman, sitenin çok kısa bir tanıtımı yaptı.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. İbrahim Hatiboğlu ise Kıraat Bilim Dalı düşüncesini ilk kez kendilerinin hayata geçirmiş olmasından duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Prosedür itibarıyla Hazırlık sınıflarına Kur'ân dersi konmadığını dile getiren Hatiboğlu, bu sorunun çözümlenmesi yolundaki önerilerini zikretti. Bütün İlahiyat Fakültelerinde müfredat yeknesaklığını sağlamanın zorunlu olduğunu belirten Hatiboğlu, İlahiyat önlisansa 30-40 bin, fakültelerde 7500, Eğitim Fakülteleri bünyesindeki DİKAB programında da 2-3 bin öğrenciye verilen Kur'ân öğretiminin kalitesinin artırılması için yapılması gerekenler üzerinde durdu, kıraat ilmine dair meselelerin klasikliğini bozmadan akademiye taşınması gerektiğine dikkat çekti.

Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Emin Aşıkutlu ise kıraat ilmine dair konu başlıklarının Kur'ân'ın icazının bir parçası olduğunu belirterek, bu alanda İlahiyat Fakültelerinde yaşanan boşluğa dikkat çekti. Selâtin camilerde bile arkasında gönül huzuruyla namaz kılınacak imam efendi bulmakta zorlanıldığını ifade eden Aşıkutlu, İlahiyat Fakültelerinde okuyan öğrencileri fem-i muhsin hocalara yönlendirdiklerini, öğrenciye, mesul cami hocasından şu kadar saat ders almazsa sınıfı geçemeyeceğini söylediklerini anlatarak, işbirliğinin önemine dikkat çekti.

Çalıştayda bu konuşmalardan sonra kısa bir ara verildi. Birinci oturum, Prof. Dr. Remzi Kaya'nın başkanlığında, İsmail Tavman'ın okuduğu Kur'ân-ı Kerim'in dinlenilmesiyle başladı. İlk sunumu, "İmam Hatip Liselerinde Kur'ân Dersi Müfredatı" başlıklı tebliğiyle Nazif Yılmaz yaptı. Yılmaz, İmam Hatip Liselerinde

yürütölen Kur'ân derslerinin kısa tarihini önemli başlıklarıyla anlattı. Ardından da müfredatla ilgili detaylı bilgi verdi. Yılmaz sonuç itibarıyla ders kitaplarının ve müfredatın başarılı olduğunun, dersin başarısının öğretmenin Kur'ân okumadaki hassasiyetine ve donanımına bağlı olduğunun altını çizdi. İmam Hatip Lisesi idarecilerinin Kur'ân derslerine girecek öğretmenleri görevlendirirken dikkatli olmasının gerekliliğine işaret etti.

İkinci konuşmacı M. Asiltürk ise, "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'ân Kurslarında Kur'ân Dersi Müfredatı" başlıklı tebliğinde, son derece yerinde bir tesbitle; İmam-Hatip Liseleri, İlahiyat Fakülteleri ve Diyanet kurslarının birleşik kap gibi olduğunu, bu kurumlardan birinde kalitenin artmasının diğer kurumları olumlu etkilediği gibi, tersinin de doğru olduğunu söyledi. Bu nedenle bu üç kurumun elele vererek çalışmasının bir zorunluluk olduğunun altını çizen Asiltürk, Kur'ân kursları yönetmeliğinin değiştiğini, buna bağlı olarak birtakım değişikliklerin de husule geldiğini belirtti. Kurslardaki Kur'ân öğretiminin metin okuma-ezber-anlama şeklinde üç ayak üzerinde yükseldiğini ifade eden tebliğci, kurslara çok farklı halk kesimlerinden katılımcı gelmesi sebebiyle sınıf seviyesine göre bu faaliyetlerin yürütüldüğünü ekledi.

Birinci oturumun son konuşmacısı F. Asiye Şenat Kazancı ise, "Mevcut Müfredat Çerçevesinde İlahiyat Fakültelerinde Kız Öğrencilerin Kur'ân Eğitimi" başlıklı tebliğinin isminde kız öğrencilere atf yapılmasına rağmen, konuya cinsiyet farklılıklarının Kur'ân öğretimindeki etkileri şeklinde daha geniş bir açıdan bakmak gerektiğini bildirdi. İlahiyat Fakültelerinde kız-erkek öğrencilerin mevcutları arasında bu oran farkı olduğu sürece, erkek öğrencilerin eğitimine özel bir önem verilmesi gerektiğine dikkat çeken konuşmacı, erkek öğrencilerin her hafta dinledikleri hutbe dualarını bile doğru okumada zorlandıklarına tanık olduğunu bildirdi. Kendisi de %7 kız öğrenci kontenjanıyla eğitim alan azınlık grubundan bir öğrenci olarak, azınlıkta olma ruhunun eğitimi nasıl olumsuz etkilediğini bildiğini söyleyen Şenat Kazancı, erkek öğrencilerin sınıfta bir köşeye çekilmiş halde oturmalarının aldıkları eğitimin kalitesini son derece düşürdüğünü, bu durumun da özellikle Kur'ân okuma becerisi açısından ileride üstlenecekleri imamlık (önderlik) vasfıyla örtüşmediğini ifade etti.

Regl döneminde Kur'ân okuma/okumama meselesinin verilen bütün fetvalara rağmen hala kız öğrencilerin öğretimine ket vuran bir unsur olmaya devam ettiğini, bu durumun da toplumsal algılardan beslendiğini söyleyen konuşmacı, ayrıca kadın ve erkek sesi arasındaki oktav farkının kız öğrencilerin kulak eğitimini zora soktuğunu ifade etti. Bu zorluğun kız öğrencilerin birebir tekrarlayacağı bir kadın okuyucuya ait ses kayıtlarını rahatça bulamamaktan kaynaklandığını ifade eden tebliğci son olarak, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Kur'ân'ın ne dediğini önceleyen okumalar gerçekleştirmediklerini, oysa fakülte yıllarında azımsanmayacak sayıda hatim okuduklarının araştırmalara geçen sonuçlarına dikkat çekti. Bu durumun diğer pek çok sebebi yanında, İlahiyat müfredatında öğrenciden böyle

bir okumayı resmen talep eden bir ders bulunmamasının en temel faktör olduğunu söyleyen, anlamı da göz önünde bulunduran Kur'an okumalarının gönüllülük esası üzerinden yürütüldüğüne dikkat çekti. Diğer zorunlu dersler yanında böyle gönüllü çalışmaların kesintiye uğramasının çok kolay olduğunu bildiren Şenat Kazancı, sekiz döneme çıkarılan Kur'an derslerinde sadece metin okuma, ezber ve tecvid anlatımı yapıp, öğrencinin Kur'an'ı ne dediğini de önceleyerek en az sekiz kez okuması sağlanamazsa, Kur'an derslerine giren hocaların bu vebalin altından kalkamayacağını belirterek hocaları göreve davet etti.

Nazif Yılmaz'ın tebliğini müzakere eden Ahmet Akif, Anadolu liselerine öğretmen alımında sınav yapıldığını hatırlatarak, İHL'lere atanacak Kur'an öğretmenlerinin de özel bir mülakata tabii tutulması gerektiğini ifade etti. İHL'lere gelen öğrenci profilinde ilköğretim başarı ortalamasının düşük olmasının da bu okulların öğretimini olumsuz etkileyen unsurlardan biri olduğunu sözlerine ekleyen Ahmet Akif, hafızlığın ders dışı faaliyet olarak kabul edilerek öğrencinin reel başarısına etkisinin sağlanmasıyla, hafızlığın teşvik edilmiş olacağını belirtti.

Fatih Çatmakaş ise, ikinci konuşmacı M. Asiltürk'ün tebliğini müzakere ederken, Diyanet bünyesinde hafız yetiştiren hocaların %70'inin kendisinin hafız olmadığına dikkat çekerek hocaların Kur'an öğretimi açısından yeterince donanımlı olmadıklarına dikkat çekti. Öte yandan kurslarda program birliğinin önemi ne vurgu yaparak, Diyanet'in eğitim merkezlerindeki bölümler ve çalışmaları hakkında bilgi verdi. Çatmakaş'ın konuşmasının sonunda üzerinde durduğu bir başka husus ise, bu merkezlerde de öğrencilere meali baştan sona okutmanın gerekliliği idi.

Öğle yemeğinin ardından gerçekleştirilen çalıştayın ikinci oturumunda başkan, Prof. Dr. Emin Aşıkutlu'ydu. Yüksek öğretimde Kur'an dersi müfredatına ayrılan bu oturumda, ilk olarak Doç. Dr. Mehmet Dağ söz aldı. Dağ, "İlahiyat Fakültesi İLİTAM Programlarında Kur'an Dersi Müfredatı ve Materyalinin Hazırlanması" isimli tebliğinde İLİTAM programında Kur'an derslerinde kullanılan, ilk defa Sakarya İlahiyat tarafından kullanılan Erzurum İlahiyat bünyesinde geliştirilen görsel malzemenin özelliklerini anlattı. Ara sınavların on-line olarak yapıldığı ancak bunun birtakım mahzurları bulunduğu üzerinde durarak imtihanların mutlaka yüz yüze yapılması için çalıştıklarını ifade eden konuşmacı, Kur'an derslerini sanal ortamda yapmaya fırsat veren bu programda eş zamanlı ve eş zamansız olarak yürütülen eğitim faaliyetlerinin avantaj ve dezavantajlarına dikkat çekti.

"Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü Kur'an Dersi Müfredatı ve Muhtevası" başlıklı tebliği sunan Ömer Çelik ise, DİKAB bölümü öğrencilerinin Kur'an öğretiminde yaşanan sıkıntıları anlattı. İHL mezunu olduğu halde Kunut duasını sınıfta ezberleyenlerin, Tahiyat, Sübhaneke dualarının anlamını fakültede öğrenenlerin bulunduğunu, Beyyine ve Alak surelerini ezbere bilmeyenlerin oranının ise %80'lere vardığını ifade etti. Bu bölümde okuyan öğrencilerin mezun olur olmaz hemen göreve başlama şansını bulmaları sebe-

biyle öğretim programının Kur'ân açısından zenginleştirilmesi çabasının aciliyet kesbettiğini öne süren ve anlamını öğrenmenin öğrencinin Kur'ân'la kurduğu bağı güçlendirdiğine dair deneyimlerini paylaşan Çelik, ezberden okunacak metin oranını düşük tutmak için çaba sarf ettiklerini sözlerine ekledi.

Abdullah Çimen ise, “İlahiyat Fakültelerinde ve Türkiye’de Hafızlık Eğitimi” isimli çalışmasında hafız olmanın önemine dair hadis-i şeriflere atıfta bulundu ve bu faaliyetin devamlılığın korunması için özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı’nın yapacağı teşviklere ihtiyaç duyulduğunu belirtti. 28 şehirde hafızlarla yapılan bir anket çalışmasında hafızlığa başlama yaşında yükselme, bu işe yönelen erkek öğrenci sayısında da azalma tesbit edildiğini ifade eden Çimen, alınması gereken önlemleri; hafızların kendi alanlarında istihdam edilmesi, öğrenci, yöntem, bina şartları gibi konularda belirli bir standart yakalanması, Diyanet’in teşviklerini artırması, kaliteye kantiteden çok önem verilmesi olarak sıraladı. Kıraat.org isimli internet sitesinin faaliyete geçtiği müjdesini de veren Çimen, son olarak Kur'ân dersinin sadece sınıf içinde kaldığı takdirde, tam randımanlı olarak işlenmesinin mümkün olmadığını, hoca-öğrenci münasebetinin mutlaka ders dışında da devam etmesi gerektiğini dile getirdi.

Haseki Eğitim Merkezi Kıraat Bölümü Müfredatı hakkında bilgi veren Haseki Eğitim Merkezi kıraat hocalarından Talip Akbal, aynı adı taşıyan tebliğinde, kıraat farklılıklarının 7 harf meselesinden kaynaklandığını, bunun Cezerî’nin otuz yıllık çabasının neticesinde ulaştığı sonuç olduğunu belirtti. İstanbul ve Mısır tarıklarının Ebû Amr ed-Dânî’nin *Teyşîr* adlı eserinin manzum ve mensur şerhlerinden neşet ettiğini dile getiren Akbal, Haseki’de yürütülen program hakkında ayrıntılı bilgi verdi. İndirac ve infirad tarihleriyle ilgili de bilgi sunduktan sonra, ders saatleriyle ilgili detaylı açıklamalarda bulundu. İlahiyat Fakültelerinde kıraat çalışmalarının nasıl yapılacağı ve tamamlanacağıyla ilgili kaygıları olduğu anlaşılan konuşmacı, bu alanın akademik olarak da son derece bakir olduğunu ifade ederek sözlerine son verdi.

Tebliğlerin sunulmasının ardından oluşturulan serbest kürsüde söz alan ve yıllarını Kur'ân okutmaya veren, Haseki Eğitim Merkezi’nde 31 yıl kıraat okutan Ramazan Pakdil Hocaefendi, indirac yöntemiyle ilgili âlimlerin sünnetten sapma şeklinde bir endişe taşıdıklarını ifade ederek, infirad için daha bol zamana ihtiyaç duyulduğuna zımnem değindi. Kıraatın baştan sona okunması işinin Osmanlı medreselerinde de gerçekleştirilemediğini belirten Pakdil, İlahiyat programının da bugünkü haliyle buna izin veremeyeceğine dikkat çekerek, vücutların tamamı okutulamayacaksa yöntemi kavramaya ve öğrencinin kendi çabasıyla devamına yol açılmasının önemine değindi. Pakdil Hocaefendi ehl-i kurrâ olan, bununla birlikte akademik birikimi olmayan hocaların fakültede istihdamının kolayca sağlanması için gerekli önlemlerin alınması gerektiğini söyledi. Bu noktada söz alan İsmail Karaçam da kıraat âlimlerinin Kur'ân’a en büyük hizmetleri sunduğunu ifade

ederek sözlerine başladı ve Pakdil hocanın aksine, infırad yönteminin uygulanması gerektiğini Cezerî'den alıntılarla ifade etti.

Karaçam'dan sonra söz alan İbrahim Tannıkulu Hocaefendi ise, "toplula verme, tek tek alma" olarak formüle ettiği yöntemle koro halinde çalıştırdığı öğrencilerini tek tek okutmak suretiyle kontrol ettiğini, bu yöntemle sınıf kalabalıklığı meselesinin çözülebileceğini bildirdi. Anadolu'nun kıraat öğretmeninini Cezerî olduğunu belirten Tannıkulu, Kur'ân'ın manasını bilmenin önemine yapılan vurgulara değinerek, bunun ayrı bir yücelik olduğunu, ancak avamın olduğu yerde bu gibi hususların zikredilmemesi gerektiğine dair kanaatini ifade etti. Hafızlığa başlamadan önce Kur'ân okuma kalitesinin yükseltilmesi gerektiğine de vurgu yapan konuşmacı, hafızların aynı zamanda İngilizce ve medrese Arapçası bilmesi, Cezerî'nin Mukaddime'sini de ezberlemesi gerektiğini bildirdi. Tannıkulu Hocaefendi, kuralarına uygun okunan Kur'ân'ın insanı mesrur ettiğini ifade ederek sözlerini bitirdi. İkinci oturumun sonunda söz alan Remzi Kaya ise, bütün sıkıntılara rağmen konuya olumlu tarafından yaklaşılınca çözümlerin kolaylaşacağını ifade etti.

Çalıştayın üçüncü oturumu, İsmail Karaçam'ın başkanlığında başladı. Karaçam, Kur'ân'a hizmetin bir aşk işi olduğunu, Kur'ân'a âşık olmayanın ona hizmet edemeyeceğini ifade etti. Kur'ân derslerinde tecvid nazariyatı, tatbikatı, yüzünden ve ezber olmak üzere dört bölüm olduğunu, bunların her birinden asgari geçme notu alamayanın diğer bölümlerde de başarısız sayılması üzerinden bir teknik geliştirdiğini belirtti. Başkan Karaçam, öğrencinin ve hocanın gayretli olmasının yeterli olmadığını, idarenin de bu çalışmalara mutlaka destek vermesi gerektiğini söyleyerek ilk konuşmacı Fatih Okumuş'a söz verdi. Okumuş, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıfı müfredatında yer alan "Kur'ân Fonetigi" dersinin içeriği hakkında bilgi verdi.

İkinci konuşmacı Abdullah Benli ise, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yürütülen Kur'ân derslerinde takip edilen öğretim yöntem hakkında bilgi verdi. Çalışmaların yüzüne okuma, meal, tecvid ve ezberden müteşekkil dört ayak üzerinden yürütüldüğünü anlatan Benli, Kur'ân dersine ait çabaların sınıf içinde kalması durumunda sonuca ulaşamayacağını sözlerine ekleyerek bunu sağlamak amacıyla ezberleri ders dışında dinlediğini, ayrıca öğrenciyi kendisine gelmeden önce en az iki kişiye ezberini okutmakla mükellef tuttuğunu sözlerine ilave etti. Benli, konuşmasında müfredatla ilgili tekliflerine de yer verdi.

Üçüncü konuşmacı Muhammed Abay ise, İlahiyat programının %60'lık bölümünün Temel İslam Bilimleri derslerinden oluştuğunu, Kur'ân'la ilgili derslerin de bu orana dâhil olduğunu belirtti. Öğrencilerin nasıl bir görev için hazırlandıklarının programda yeterince açık bulunmamasının, İlahiyat öğretiminin en ciddi meselesi olduğuna dikkat çeken konuşmacı, ilk kez 1988 yılında Abdurrahman Çetin ve İsmail Karaçam tarafından dile getirilen "kıraatin ayrı bir anabilim dalı haline getirilmesi" projesinin gerçekleşmesinin memnuniyet verici olduğunu bil-

dirdi. Bununla birlikte “güneş doğmazsa fecr-i sadığın işe yaramayacağını” ifade eden Abay, sistemli ve sonuç almaya odaklanmış çabalardaki devamlılığın önemi-ne dikkat çekti. Oturum, başkan Karaçam'ın Asr suresini okumasıyla sona erdi.

alıştayı 17 Nisan Pazar günü gerçekleştirilen dördüncü oturumunun üst başlığı ise, diğer ölkelerdeki kıraat eğitimi ve lisans üstü kıraat çalışmalarında ele alınabilecek konularla ilgili öneriler olarak belirlenmişti. Oturum, Ramazan Pakdil Hocaefendi'nin okuduğu Kur'ân-ı Kerim'le açıldı. Oturum başkanı İbrahim elik, bu alandaki faaliyetlerin kısa serencamına ve olumlu gelişmelere dikkat çektikten sonra ilk sözü Necati Tetik'e verdi. Tetik, konuşmasında kıraat alanında biyografik çalışmalar, kıraatin tefsirle ve diğer alanlarla alakası, tecvid tarihi, fonetik, ses-anlam ilişkisi gibi konuların çalışılabileceğini ifade etti. Tetik, ses-anlam uyumuna dair zengin örnekler sunarak konuşmasını bitirdi.

Rahatsızlığı sebebiyle çalıştaya iştirak edemeyen Abdurrahman etin'in tebliği, Manisa Saruhan Merkez Camii imam-hatibi, kurrâ hafız Âdem Demir tarafından okundu. Kur'ân'ı iyi bilenlere Hz. Peygamber'in gösterdiği teveccühe dikkat çeken etin, Kur'ân tilaveti, tecvid gibi isimlerle bilim dalları oluşturabileceğine değindi. Böyle bir yapılanmanın muhtemel mahzurlarına da dikkat çeken konuşmacı, İlahiyat öğrencisinin Kur'ân'a vukûfiyeti oranında hürmet gördüğünü hatırlatarak, sınıf mevcudu az, ders sayısı da yeterli tutulursa iyi sonuç almanın mümkün olacağını belirtti. Lisan üstünde kıraat anabilim dalı bünyesinde, resmu'l-mushaf, vakf-ibtida, Kıraat ilminin istilahu, tarihi, âlimler ve ravileri, kıraat kitaplarının tercüme ve mukayesesi gibi konuların çalışılabileceğini, günümüz kurrâlarına dair biyografik çalışmalarla, bölgelere göre kurrâların hayatını inceleyen araştırmalar da yapılabileceğini sözlerine ekledi.

Salih Köse ise, “Suudi Arabistan'da Kur'ân Eğitim Müfredatı” başlıklı tebliğinde, kıraat konusundaki çalışmalarda eğer entegrasyon önemseniyorsa, tecvidin Arapça olarak okutulmasının önemi üzerinde durdu. Suudi Arabistan'da kurulan ve kıraat çalışmalarını ciddiyle yürüten Külliyyetü'l-Kur'ân'da, şâtıb'ın *Hırzu'l-Emân* adlı eserinin ezberletildiğine dikkat çekti. Fakültenin çalışmalarına dair detaylı bilgi sunan Köse, aynı fakültenin halkın Kur'ân'la ilgisini canlı tutmak için farklı çalışmalar yaptığına değinerek bunları örneklendirdi. Farklı yaş ve meslek gruplarından insanların Kur'ânla bağ kurmasını hedefleyen programlar hakkında da bilgi verdi.

“Yüksek Lisans Düzeyinde Kur'ân Okuma ve Kıraat Eğitimi Müfredatı” başlıklı tebliği sunan Nihat Temel, Kıraat vücûhuna dair talimlerin yaygınlaştığı bir ortamda, İlahiyat öğrencilerinin, tekrarları “Hoca ezberi unuttu herhalde” zannıyla değerlendirenlerden olmaması gerektiğini belirtti. Kıraat, imamları ve tefsire etkisi gibi konuların çalışılması gerektiği üzerinde de duran Temel, müsteşriklerin en çok kıraat alanına dair eserlerle, özellikle de şaz kıraatlerle ilgilenmesinin tesadüf olmadığına vurgu yaptı. Bu çabaların metnin güvenilirliği konusunda şüphe uyardırma isteğinden kaynaklandığını ifade eden konuşmacı, müsteşriklerin özellikle

Verş kıraatini esas alan Tunus baskısını, Suud baskısını didik taradıklarını kaydetti. Türkiye’de bu işin hafife alınmasının temel sebebinin, “Hafız, Kur’ân oku da kulağımızın pası silinsin” noktasında ileri geçilememiş olmasına bağlayan Temel, konunun önemine dikkat çekmiş oldu.

Abdullah Karakaş, “Yurt Dışındaki Kur’ân Fakültelerinde Eğitim Müfredatları: Mısır, Suudi Arabistan, Tunus, Cezair ve Malezya Örnekleri” başlıklı tebliğinde, adı geçen ülkelerdeki Kur’ân öğretimi programlarını tek tek inceledi. Mısır’ın bu konudaki şöhretini sağlayan ciddiyetin azaldığını, diğer ülkelerin ise sömürge döneminden sonra İslâmî ilimlerde yavaş yavaş kendilerine geldiklerini belirten Karakaş, şu an en ciddi kıraat eğitiminin Suudi Arabistan’da Külliyyetü’l-Kur’ân’da verildiğini ifade etti ve burada takip edilen müfredat hakkında bilgi verdi.

Çalıştayın sonunda genel müzakerelere yer verildi. Söz alan İbrahim Tannkulu, ana dili gibi Arapça ve İngilizce konuşmanın İlahiyatçı için önemine dikkat çektikten sonra, tilavet secdesi ve misafirin imameti meselesinin bizzat imamlar eliyle ketmedildiğini bildirerek bunların düzeltilmesi için tatbiki çalışmaların önemine vurgu yaptı.

Kur’ân’ın yazılması, okunması ve tercümesi çerçevesinde verilen çabalara işaret ederek ebru, hat, tezhip gibi sanat kollarının da Kur’ân gölgesinde geliştiğini söyledi. İlahiyat müfredatındaki en zor dersin Kur’ân-ı Kerim olduğunu belirterek bu dersin öğrencinin fobisi değil, hobisi olması için yapılması gerekenleri anlattı. 25 kişilik sınıf vurgusunu da yineleyen konuşmacı, Kur’ân okumayanın, konuşmayanın ilahiyatçılık misyonunu da yerine getiremeyeceğini sözlerine ekledi. Remzi Kaya ise, dersin öğrenciye sevdirmesinin önemine dikkat çekti. Son sözü alan Abdullah Benli de tefsir hocası olmanın Kur’ân hocası olmaktan çok daha prestijli olduğu değerlendirmesinin devam ettiğini bildirerek, öğrencilerin okuma kusurlarını çözümlmek için ilahiyatlarda görev yapan hocaların, istişare toplantıları, hizmet içi eğitim kursları gibi vesilelerle İmam Hatip Liselerinde görev yapan Kur’ân hocalarıyla bir araya gelerek işbirliği yapmalarının önemine dikkat çekti. Konuşmacı, Diyanet’in hazırladığı yeni müfredatı olduğu gibi fakülte programına almak yerine, Diyanet’in de taleplerini de yansıtan, ancak sadece bu talepler üzerinde şekillendirilmemiş bir müfredatın birlikte oluşturulabileceğinin üzerinde durdu.

Çalıştay, sonuç bildirgesinin okunarak kabul edilmesi, ayrıca müfredat belirlemek üzere bir komisyon kurulmasının karara bağlanmasıyla çalışmalarını tamamladı. Sonuç bildirgesi şöyledir:

1. İlahiyat Fakültelerinin hazırlık sınıflarında Kur’ân dersi müfredata konulmalıdır. Hazırlık müfredatına aykırı olmayacak bir isimle Kur’ân dersi mutlaka programa yerleştirilmelidir. Hazırlık sınıfında Arap Dili Fonetigi, Arap Dili Diksiyonu, Arap Harfleri Fonetigi, Kur’ân Metni Okuma gibi ders isimleri ihdasıyla bu derslere, Kur’ân dersi hocalarının girmesi sağlanmalıdır.



2. Tüm İlahiyat Fakültelerinde lisans düzeyindeki Kur'ân dersi müfredatı, Diyanet İşleri Başkanlığının imamlık, müezzinlik ve Kur'ân Kursu öğreticiliği sınav müfredatına uyumlu hale getirilmelidir. Bu bağlamda sekiz döneme yayılarak Amme cüzünün tamamını da içerecek şekilde ortak müfredat hazırlanmalıdır.

3. İlahiyat İLİTAM Programlarında Kur'ân dersi zorunlu dersler arasına konulmalıdır. İLİTAM programlarındaki Kur'ân dersleri tamamen internet üzerinden değil, en azından %50'si uygulamalı (yüz yüze eğitim) olarak programın bulunduğu ildeki İlahiyat Fakültesinde yapılmalıdır. Öğrencilerin bu uygulamalı eğitime katılımını sağlayacak alt yapı çalışmaları tamamlanmalıdır.

4. Eğitim Fakültesi Din Kültürü bölümlerindeki Kur'ân dersi kredisi yetersizdir. Bu derse giren Kur'ân hocalarının öğrenciye bu dersin önemini kavratacak program hazırlamaları ve bu çerçevede dersi sunmaları sağlanmalıdır.

5. Yeterli öğretim üyesinin bulunduğu İlahiyat Fakültelerinde, Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi ABD kurulması sağlanmalıdır. Bu anabilim dalının kuruluşu idarecilerin inisiyatifine bırakılmamalıdır. Bu ana bilim dalının, Kur'ân Tarihi konusunu da içerecek şekilde alt bilim dallarının oluşturulması bir an önce sağlanmalıdır.

6. İmam Hatip Liselerinde Kur'ân dersine girecek öğretmenlerin hizmet içi eğitim merkezlerinde eğitimden geçirilmesi ve bu merkezlerden sertifika alan öğretmenlere derse girmekte öncelik verilmesi sağlanmalıdır.

7. Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi yeni kurulmuş bir bilim dalı olduğundan, bu alanın yüksek lisans ve doktora müfredatlarının alanın uzmanları tarafından geliştirilmesi ve hazırlanacak müfredatların paylaşımı sağlanmalıdır.

8. Yurt dışında bulunan Kur'ân Fakültelerindeki Kur'ân ve Kıraat eğitimi tecrübesinden faydalanmak amacıyla bu alandaki öğretim üyelerinin zaman zaman bu ülkelere gönderilmesi faydalı olacaktır.

9. Kur'ân ve Kıraat eğitiminin daha verimli hale getirilmesine yönelik destekleyici materyaller olarak yazılı ve özellikle görsel ve işitsel malzemelerin hazırlanması zaruri bir ihtiyaçtır.

10. İlahiyat Fakültelerinde Kur'ân dersinin 25'er kişilik sınıflarda yapılması dersin verimliliği için zaruridir. Kur'ân dersi, yabancı dil dersine benzer bir statüye kavuşturularak sınıfların bu yapıda teknik imkânlarla donatılması sağlanmalıdır.

11. Bina derslik imkânları yeterli olan İlahiyat Fakültelerinde "Kur'ân Okuma" atölyeleri açılmalıdır.

12. Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi, ÜAK tarafından doçentlik alanı olarak tescil edilmelidir.

Sonuç olarak, Kur'ân-ı Kerim ve Kıraat İlmi ABD bünyesinde okutulacak derslerin müfredatını belirleme amacıyla gerçekleştirilen çalıştay, ciddi ve acil bir ihtiyacın giderilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Görevlendirilecek komisyonun,

dengeli ve öğrenci potansiyeli düşünüldüğünde bütün İlahiyat Fakültelerinde uygulanabilecek makul bir müfredat hazırlaması beklenmektedir. Kabul görmüş bir müfredatın 2011-2012 öğretim dönemi başına olgunlaştırılmış hale getirilmesi gerekmektedir.

Yeni kurulan her anabilim dalı gibi Kıraat'in de belirsizliklerle örölü sancılı bir dönem geçirmektedir. Görünen odur ki kadro durumundan hedeflere, müfredattan akademik çalışmaya kadar pek çok alanda belirsizlik bir süre daha devam edecektir. Zira bazı İlahiyat Fakültelerinde böyle bir ABD için öncelikle gerekli personel ve yeterli donanım hazır olmadığı gibi, böyle bir ayrımı hiç düşünmeyen fakülteler de mevcuttur. Bu şartlar altında fakülteler arası yeknesaklığın sağlanmasının zaman alacağı açıktır. Özellikle yatay geçişlerde bir süre öğrencilerin sıkıntı yaşaması muhtemeldir.

Kanaatimizce burada Kıraat ABD açısından cevabı aranması gereken temel soru, bu ilim dalının yeniden canlandırılmasındaki temel gayenin sorgulanması ve genel kabul görmüş bir hedefe kilitlenmenin sağlanmasıdır. Bu bilim dalının temel misyonu, kıymetli bir geleneği ihya etmenin yanında, Kur'ân'ın insanlık üzerindeki misyonu ile uyumlu, ikibinli yıllarda bu konunun neden ele alındığına dair güncel bir cevap sunmayı da kapsayacak mıdır? Önemli bir geleneğin ihyâsı, bu bilim dalının temel hedefi mi sayılacaktır? Bu alanda yapılacak çalışmalarda temel fayda, o konunun araştırılmış olması şeklinde mi tesbit edilecektir? Mesela, "X tefsirinin kıraat ilmi açısından tetkiki" başlıklı bir çalışmanın hedefi, X tefsirini kaleme alan müfessirin kıraat birikimini ortaya koymakla sınırlı mı olacaktır? Bu bilgiden yola çıkarak, bu araştırmanın bugün yapılmış olmasından tevellüt eden bir fayda üretmek hedeflenecek midir? Daha da önemlisi, böyle bir hedefin belirlenmesi istenecek midir? Yoksa Kıraat ABD, ana hatlar itibarıyla tarihe dair bilgi üretilen bir odak mı olacaktır?

Şu unutulmamalıdır ki gelenekli bir ilim dalı olarak kıraat, bir bütünün kıymetli parçasıdır. Kıraat, Kur'ân mesajının kitlelere ulaştırılmasını amaçlayan bir niyetten neşet etmiştir. Bu niyet, ancak ve ancak, okumayla anlama arasında tabii bir bağ olduğu bilgisi, sürekli zihinde tutulduğu takdirde bugün de kayda değer bir anlam taşıyacaktır. Bu ilim, kelimenin imaleyle, şeddeyle, şu ya da bu harekeyle okunmasından daha hayati bir zemin üzerine oturur. Klasik kıraat kaynaklarında, telaffuzla birlikte, öyle ya da böyle okumanın lugavî açıdan imkânı ve izahına atfedilen önem çok açıktır. Konu bu temel üzerinde şekillenir. Dolayısıyla geleneğin ihyası esnasında hangi geleneğin ya da hangi dönemin geleneğinin seçileceği de son derece önemlidir. Bugün, okumayla anlama arasında tabii bağın koptuğu bir süreçte, mana ve dilden uzak, telaffuzu önceleyen bir yapılanma nasıl önlenecektir? Ya da önlenmesi istenecek midir? İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Kur'ân'ın ne dediğine dikkat ederek baştan sona bir kez bile okuma oranının ne kadar düşük olduğu araştırmalarla tescillenmişken, mana ve dil bütünlüğü sağlam bir kıraat ilmi algısı nasıl üretilecektir? Bu alandaki çalışmaların lüks olmaktan ziyade,

ihiya haline dönüşümü nasıl sağlanacaktır? Bu noktada Kur'ân derslerinin sekiz döneme yayıldığı süreçte, kendine has soruları, sorunları, yöntem ve çözümleriyle kıraat ilim dalı, geleneği bugün yeniden üreten bir geleceğe davetiye sunmaktadır.